

Passesjades

Text de mediació a
partir de l'exposició
"Cardiograma. Lola Lasurt"

CARDIOGRAMA. LOLA LASURT

La Galeria 6 de l'IVAM acull l'exposició *Cardiograma* que l'artista Lola Lasurt (Barcelona, 1983) hi ha desenvolupat específicament. Lasurt ha analitzat les Falles travessant-les amb una lectura crítica similar a la que proposen, i l'ha acompanyada amb la perspectiva històrica que sol marcar el seu treball.

Cardiograma mostra un diàleg entre dos fets diferents que han determinat l'acostament de l'artista al context faller. Així, Lasurt presenta dos frisos que ocupen les parets de tots dos nivells de la galeria. En el primer, diferents arxius videodocumentals es projecten com a fonts d'un registre històric. El segon fris, pictòric, es proposa com una emfatització de la memòria col·lectiva. L'un i l'altre utilitzen les formes del foc en els espectacles pirotècnics tradicionals per a proposar un diàleg entre diferents contextos històrics del passat valencià.

L'obra de Lasurt s'acosta a la història i al seu relat de manera peculiar. En la majoria dels seus projectes, com ara *Duelo por la España Negra* (2018), *Emissió periòdica definitiva* (2017) o *Doble Autorització* (2014), l'artista parteix d'un fet contingent en la història recent d'Espanya com a centre de la investigació. A partir del qual articula la seua lectura pròpia sobre el dit fet des de la pintura, que es combina amb documents d'arxiu sobre el fet investigat vistos com a relats posicionats a través d'un procés de cerca, traducció i recreació.

Lasurt se centra en la revisió psicoanalítica de la història i, amb eixa finalitat, busca referències als estats infantils quasi des d'un posicionament freudià –més pròxim a Anna que a Sigmund–¹, del que ella defineix com a «criatura democràtica». És a dir, la revisió de Lasurt de la democràcia parteix d'una anàlisi sobre les formes davant la repressió que exerceixen les figures d'autoritat, el començament de la neurosi de la societat democràtica, però també sobre els mecanismes de mediatització de les

relacions interpersonals durant l'etapa infantil de la democràcia, que en l'Estat espanyol se situa, per a Lasurt, en els darrers anys del tardofranquisme i els anys de la Transició.

Seguint la dinàmica de producció dita, per a *Cardiograma*, Lasurt ha proposat dos fets. Un, sobre el qual treballa en la planta baixa de la galeria, és el descobriment d'una escultura fallera de gran protagonisme. Després de decidir dedicar el projecte a les Falles, Lasurt busca referències documentals en el Museu de l'Artista Faller, interessada en els ninots indultats pel gremi durant dècades de celebració de les festes falleres. Allí, fora del focus de les grans escenes, apareix *Democràcia*, una escultura fallera sense datar de l'artista José Azpeitia Ureña. La *Democràcia* d'Azpeitia es presenta com una escultura d'aspecte fúnebre, que emula una estàtua de bronze i que representa un cos femení gitat, amb els ulls tancats i amb braços i cames estirats en terra. Pel material de l'escultura, fibra de vidre, podem fer una interpretació temporal de la peça, i situar-la a la fi dels setanta, quan el dit material comença a utilitzar-se en el procés de creació fallera. No obstant això, el posicionament conceptual de l'artista queda en incògnita, ja que Azpeitia va morir al desembre de l'any passat, poques setmanes després que Lasurt es fixara en l'obra.

L'escultura d'Azpeitia dona una corporalitat al·legòrica a la proposta de *Cardiograma* per a analitzar el context faller a través de la democràcia com un cos vivent. L'escultura apareix en el centre de la sala reposant sobre un coixí de fusteria de vareta,

¹- Anna Freud, la sisena filla del famós psicoanalista i de Martha Bernays, és una de les figures pioneres de la psicoanàlisi infantil en tractar d'establir pautes psicoanalítiques per a evitar futurs trastorns neuròtics des de la infància. El seu treball amb infants i adolescents establí les bases de la posterior psicologia de l'ego i dels tractaments terapèutics objectius de la realitat infantil.

disseny i manufactura de l'alumnat del cicle formatiu d'Artistes Fallers de l'Institut d'Educació Secundària Benicalap. Lasurt ha tractat l'estat en interrogació de la *Democràcia d'Azpeitia* com un cos en diagnòstic i n'ha evidenciat la pulsio vital –el cardiograma de la democràcia– mitjançant la instal·lació que envolta la peça. Consta d'un joc de llums en un ritme atonal, marcat per disparades de diferents mascletades que s'han extret d'arxius documentals d'origen domèstic cedits per l'Arxiu Fílmic de l'Institut Valencià de Cultura.

En entrar a la sala, la foscor de l'habitació es mitiga tènueament per la projecció de diferents pel·lícules sobre grans planxes de zinc disposades en forma de fris, que generen un joc de lleus explosions i reflexos de llum. Les pel·lícules són un conjunt de filmacions de caràcter aficionat que mostren diferents disparades gravades entre finals dels anys cinquanta i principis dels setanta. Lasurt tracta la cosa lumínica del dispar de foc com un element simbòlic d'allò festiu i, per tant, social. El dispar no només marca el cardiograma de l'escultura, sinó l'estat de tot un imaginari cultural que subjecta les Falles al cos democràtic vinculat amb la cultura popular valenciana. Igual que en una pantalla que mostrara el registre de l'activitat vital d'un cos, les disparades i les reunions festives entorn d'una foguera es tornen matèria interpretativa i intensifiquen la dimensionalitat de les relacions interpersonals que es creen quan la comunitat interactua amb el foc.

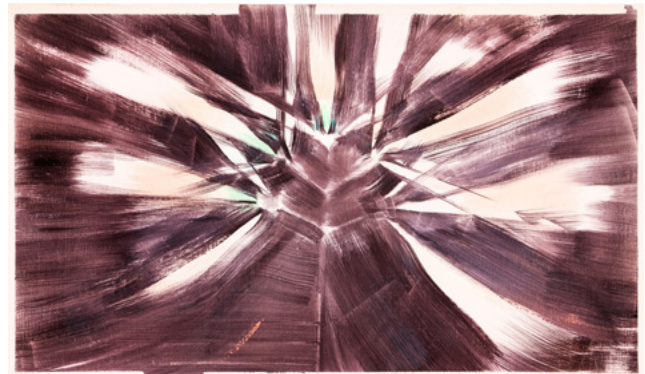
La segona part de l'exposició, en la planta superior de la galeria, pren el punt de partida en el segon fet que va determinar el projecte de *Cardiograma*: un espectacle antic de pirotècnia que va dissenyar i dur a terme la pirotècnia Nadal Martí en el 2017. Lasurt es va topar amb la instal·lació de foc que l'empresa va fer dins del programa de la Fira de Juliol de València com a part dels espectacles pirotècnics *Els Focs de la Fira*. Per a aquella exhibició, els germans Nadal Martí van

desplegar una proposta compromesa amb la memòria fallera a través de la creació d'un castell de pals, que combinava coets tradicionals amb un moviment cinètic que aprofundia en l'espectacularitat del foc, amb un ritme lent, fins i tot de pauses llargues de foc estàtic, interromput per frenètics desplaçaments circulars d'algunes de les parts del castell. Una forma d'espectacle que proposa un acostament al foc a través d'una arquitectura efímera que situa els focs artificials en terra, que permet l'acostament del públic a la instal·lació, al contrari que els focs aeris. La proposta feia al·lusió directa a una manera d'execució pirotècnica que està documentada des del segle XIV i que, cada vegada amb més presència en els espectacles amb foc, reprén una tradició que en algun moment va quedar oblidada.

Així mateix, la instal·lació de Nadal Martí va introduir tres elements antropomòrfics que han permès a Lasurt apel·lar a un caràcter social i màgic de la tradició fallera valenciana. D'una banda, reclama l'ambigüitat i l'absència de certesa en l'origen de les Falles com una postura significativa de la interpretació de la veu popular. La teoria estandarditzada de l'origen de les Falles es presenta tradicionalment com la continuació de la crema que el gremi de fusters feia en la vespra de la festa de Sant Josep des del segle XIX. No obstant això, Lasurt posa l'accent en la incertesa d'eixe origen per a reclamar algunes altres iniciacions de la festivitat com ara els ninots satírics que s'han cremat en diverses festivitats europees des del segle XVI; les propostes festives al voltant de fogueres en els equinoccis i els solsticis documentades des del segle XVII; o, amb un interès especial de l'artista, els rituals llauradors de la crema d'*stots*. Hui podem comprendre'ls com a espantalls carregats de simbolisme màgic que es cremaven després de la collita perquè, després d'haver complit la seua funció, les aus acudiren al terreny a menjar els insectes que pogueren perjudicar els cultius següents. A més, eixes figures, a les que bé poden fer al·lusió les usades en l'espectacle de Nadal Martí, van aparèixer també dins dels murs de la ciutat amb lectures polítiques. Per exemple, quan, en els mitings i reunions, un *stot* caracteritzat com un polític del bàndol contrari es cremava a la porta dels espais polititzats per a maleir el rival, no només de forma satírica, sinó dins d'un ritual màgic d'origen camperol que demanava i procurava justícia.

A partir d'eixa incertesa, Lasurt ha desenvolupat un segon fris que recrea, en bucle i de manera pictòrica, la instal·lació de la pirotècnia Nadal Martí, que recrea diferents fotogrames extrets de la documentació per a l'exhibició del castell de pals. D'altra banda, altera la narrativa amb un origen i un final similar que la transforma en un continu cíclic, al llarg d'una mateixa tela de llenç de més de vint metres de longitud que es desplega per la paret de la sala superior de l'espai. Lasurt pretén així emfatitzar la memòria col·lectiva del registre faller cridant les transformacions que els rituals festius experimenten com a part dels processos de desenvolupament social. La proposta que fa l'artista s'assenta en els registres pictòrics de les avantguardes per a desenvolupar un gran tapís que evidencia no només la multiplicitat dels llenguatges plàstics de la pirotècnia antiga, sinó la confrontació i la deriva que les festivitats han pres des de la Modernitat i de les bases socials que es van imposar en l'època. Uns canvis que han passat, com és el cas de les Falles, per la reorientació de les festivitats que dugué a terme el franquisme, i s'han anat definint en les seues reinterpretacions en els esquemes socials contemporanis. L'atenció de Lasurt al castell de pals ens presenta una manera de mirar la festa que pretén destacar la recuperació, més enllà dels processos d'institucionalització de les festivitats, de les característiques i els afectes sensibles de les festes com a elements de l'imaginari social tradicional.

La proposta de Lasurt per a *Cardiograma*, fins i tot estant carregada d'una potència contemplativa delicada i atractiva, també demana un acostament als codis sociohistòrics que introdueix en les dos instal·lacions de l'exposició. Ens fa reflexionar sobre temes que les Falles no tracten, en part per la pandèmia: la democràcia espanyola torna a estar en crisi i es veu afectada per les formes d'organització dels marcs econòmics, per la presència d'ideologies totalitàries en els marcs polítics i per la vulnerabilitat dels sectors socials més acuitats per eixes problemàtiques. *Cardiograma*, que continuarà nodrint-se de diverses propostes i activacions al llarg dels mesos d'exposició, pot ajudar-nos a recuperar la voluntat de crítica col·lectiva sobre la nostra realitat més immediata.

Cardiograma. Lola Lasurt (29 d'abril del 2021 - 19 de setembre del 2021)

IVAM-Centre Julio González

Autor del text: Álvaro Porras Soriano,
equip de mediació de l'IVAM

GENERALITAT
VALENCIANA

IVAM